

paralele — w adriatyckiej nesonimii wiele nazw stanowi metaforę pojęciową ‘wyspa — naczynie kuchenne’.

Artykuł „Pogled u toponimiju sela Hrasno u istočnoj Hercegovini” (s. 93–123) Domagoja Vidovicia stanowi kolejną z cyklu prac tego autora poświęconych toponimii wschodniej Hercegowiny. Tym razem autor poddał obszernej analizie motywacyjnej i słowotwórczej 60 ojkonomów i 450 nazw terenowych z obszaru wsi Hrasno, które zostały zebrane w ramach badań terenowych. D. Vidović zwraca uwagę na występowanie tu nietypowych (także dla innych obszarów) hydronimów o charakterze opisowym: *De se voda splijeva* i *Pomози Bog*. Część zasadniczą pracy poprzedzają rozdziały wstępne, w których autor przybliżył zagadnienia historyczne, dialektologiczne i demograficzne dotyczące wsi Hrasno.

Ostatni artykuł stanowi praca Sanji Vulić „O hrvatskim pučkim imenima spomendana sv. Matije, apostola, i sv. Mateja, apostola i evanđelista, s etnonomastičkoga aspekta” (s. 125–141). Autorka bada w nim ludowe nazwy dni św. Macieja apostoła (*sveti Matija*) i św. Mateusza apostoła i ewangelisty (*sveti Matej*), występujące w gwarach trzech chorwackich dialektów: czakawskiego, kajkawskiego, sztokawskiego, także tych używanych przez diasporę chorwacką (m.in. w Austrii, Bośni i Hercegowinie, na Węgrzech). Materiał analizowany w pracy został wyekscerpowany z historycznych i współczesnych źródeł piśmienniczych oraz zgromadzony w ramach badań terenowych, prowadzonych w latach 1990–2013. Poza samymi nazwami święt S. Vulić zajmuje się w artykule frazeologizmami gwarowymi, w których zostały użyte.

W numerze 24 czasopisma FOC zamieszczono także cztery recenzje najnowszych pozycji z zakresu chorwackiej onomastyki. Pierwsza z nich, autorstwa Branimira Brglesa, dotyczy książki Vitomira i Juraja Belajów „Sveti trokuti. Topografija hrvatske mitologije” (Zagreb 2014, 484 s.; s. 143–147), poświęconej koncepcji mitu w przestrzeni i analizie jej realizacji w chorwackiej toponimii i topografii. W kolejnej recenzji Anđela Frančić (s. 148–152) omawia przygotowany i opatrzony posłowiem przez Marka Samardžiję zbiór prac chorwackiego slawisty czeskiego pochodzenia Antuna Šimčika (1893–1970), zatytułowany „Jezične bilješke”, skupiając się głównie na pracach onomastycznych. Trzecia z recenzji, napisana przez Dubravkę Ivšić (s. 153–157), dotyczy książki Mariny Marasović-Alujević i Katariny Lozić Knezović „Toponimija otoka Šolte”, będącej monografią toponomastyczną środkowodalmatyńskiej wyspy Šolta. Ostatnią pozycją, recenzowaną przez Ivanę Kurtović Budję (s. 158–165), jest praca Domagoja Vidovicia „Metkovski prezimenski mozaik”, która stanowi zbiór artykułów poświęconych nazwiskom z okolic miasta Metković w południowej Chorwacji przy granicy z Hercegowiną, publikowanych przez autora na łamach lokalnych czasopism w latach 2008–2013.

Numer 24 FOC tradycyjnie zawiera także bieżącą bibliografię onomastyczną (za rok 2014), zestawioną przez Branimira Brglesa, Jožę Horvata i Ines Virč, która obejmuje 97 pozycji (s. 167–195).

Paweł Swoboda

Instytut Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk
e-mail: pawel.swoboda@ijp-pan.krakow.pl

Voprosy Onomastiki, red. E. L. Berezovič, nr 1 (18), 2 (19), Ekaterinburg 2015, 269 i 212 s.

Rosyjskie czasopismo onomastyczne „Voprosy Onomastiki” ukazuje się już ponad 10 lat. Pełnotekstowe wersje półrocznika od pierwszego numeru z 2004 r., aż do 18 i 19 z 2015 r. udostępnione są na stronie internetowej <http://onomastics.ru>.

Ostatnie dwa zeszyty rosyjskiego periodyku zawierają ogółem 19 artykułów i komunikatów, których autorami są badacze rosyjscy, a także zagraniczni (6). Teksty poświęcone są głównie toponimii (zarówno rosyjskiej, jak i obcej), w tym hydronimii oraz antroponimii — zwłaszcza przezwiskom dialektalnym, znajdziemy tu również artykuły dotyczące współczesnej urbanonii.

Zeszyt 18 otwiera tekst G. Holzera, który bada średniowieczny słowiańsko-germański bilingwizm na terytorium współczesnej Austrii, reprezentowany przez nazwy hybrydalne typu *Fohnsdorff*, *Suppanshofstatt*, *Friesenegg* („Mittelalterliche slavisch-deutsche Zweisprachigkeit in Österreich im Lichte onomastischer Mischbildungen”, s. 7–16).

Autorami pozostałych artykułów w zeszycie są badacze rosyjscy. V. V. Alpatov przedstawia opis i klasyfikację angielskich toponimów (wraz z paralelami z Niemiec, Francji, Holandii, Belgii, krajów skandynawskich i Rosji) wywodzących się z Biblii. Wydziela dwa okresy powstawania takich nazw — przed reformacją i po, omawia frekwencję ich użycia i proponuje nowe objaśnienia motywacyjne („Toponimiâ s biblejskimi asociaciâmi v Anglii i drugih stranah Zapadnoj Evropy: hronologiâ i motivaciâ”, s. 17–46).

I. T. Sobolev zajął się dziedzictwem karelskim w toponimii obszarów nad jeziorem Onega. Autor dowodzi, że toponimy te są śladem migracji ludności karelskiej z jeziora Ładoga w XV–XVIII w. Wskazuje także na wepskie adaptacje omawianego nazewnictwa oraz na karelsko-wepski i karelsko-rosyjski bilingwizm na tych terenach („Karel’skoe nasledie v toponimii Ūgo-Vostočnogo Obonež’â”, s. 47–68).

Kolejny tekst również związany jest z kontaktami językowymi karelsko-rosyjskimi. D. V. Kuz’min analizuje terminy geograficzne i pochodne od nich toponimy w dialektach karelskich regionu twerskiego, zebrane podczas badań terenowych w 2000 r. Dialekt karelski tego obszaru zawiera wiele zapożyczeń z języka rosyjskiego, gdyż ludność karelska była w ciągłym kontakcie z ludnością rosyjskojęzyczną („Geografičeskie terminy russkogo proizhoždeniâ v toponimii i dialektnoj leksike karel’skogo areala Tverskoj oblasti”, s. 69–82).

L. V. Vasil’ev i N. N. Vihrova dzielą się swoimi refleksjami dotyczącymi sporządzania katalogu hydronimów dorzecza Donu, Oki, Świru i innych rzek w układzie hydrograficznym. Przedstawiają fragment zestawień nazw wód płynących i stojących dorzecza Msty z rejonu nowogrodzkiego i twerskiego („O principah sostavleniâ gidronimičeskich katalogov (iz opyta katalogizacii gidronimov bassejna r. Msty)”, s. 84–107).

Zespół w składzie: E. L. Berezovič, V. S. Kučko i O. D. Surikova dokonuje analizy toponimów występujących w legendach i podaniach ludowych zebranych podczas ekspedycji w okolicach Kostromy i Wołody oraz konfrontuje je z autentyczną toponimią tych terenów. Wskazuje na częste w tego typu tekstach renominacje nazw na bazie etymologii ludowych („Toponimičeskoe predanie i istoričeskij fakt (na materiale predanij o razbojnikah vostočnogo Vologodsko-Kostromskogo pogranič’â)”, s. 108–133).

N. M. Švarev w obszernym artykule analizuje pochodzenie rosyjskich antroponimów i toponimów z podstawą *Balah(o)n-*. Na podstawie badań dialektalnej i ogólnorosyjskiej leksyki zawierającej człon *bala-* autor dowodzi, że antroponim *Balahno* powstał w dialekcie nowogrodzkim i wraz z kolonizacją nowogrodzką rozprzestrzenił się na terytorium Rosji. Używany był w odniesieniu do osób mówiących niezrozumiale i określał członków innoplemiennego osadnictwa. W wyniku analizy geolingwistycznej antroponimów i toponimów o tej podstawie, konfrontowanej z danymi historycznymi i archeologicznymi, autor stwierdza, iż było to osadnictwo wschodniofińskie („Russkie imena sobstvennye s osnovoj *Balah(o)n-* v istoričeskom i étimologičeskom osveščeniî”, s. 134–164).

M. I. Ganżina kontynuuje badania nad adaptacją chrześcijańskich nazw osobowych na podstawie materiałów z XVI–XVII w. W artykule koncentruje się na przeobrażeniach, jakie się

dokonywały w pełnych formach imion męskich. Były to różnorodne zmiany morfologiczne, słowotwórcze, fonetyczne, wraz z towarzyszącymi przeobrażeniami na płaszczyźnie asocjacyjnej, które zaowocowały powstaniem wielu form wariantywnych („Restrukturizaciã hristianskih ličnyh imen v prednacional'nyj period: imena na *-õ (-ъ, -o)”, s. 165–174).

Artykuł M. N. Sapoznikovej dotyczy semantyki nazw własnych na materiale znanych niemieckich antroponimów i toponimów (np. *Goethe, München*). Autorka analizuje proces deonimizacji, wtórne użycia onimów i strukturę semantyczną, która zawiera „jądro identyfikujące” (odniesienie do pierwotnego referenta) i „szerokie obrzeże semantyczne”, na które składają się różnorodne informacje i skojarzenia związane z referentem („Nacional'no-kul'turnyj komponent v semantičeskoj strukture monoreferentnyh sobstvennyh imen (na materiale nemeckogo żyzka)”, s. 175–185).

W dziale „Trybuna onomasty” zamieszczone zostały rozważania M. B. Golomidovej dotyczące urbanonii Jekaterynburga i przeobrażeń w przestrzeni onimicznej tego miasta w okresie posowieckim. Autorka dzieli się swoimi doświadczeniami z pracy w komisji standaryzującej nazwy miejskie („Urbanonimičeskoj dizajn: k voprosu o nazvaniãh vnutrigródskich ob'ektov”, s. 186–196).

W krótkim komunikacie K. P. Vol'skij daje przegląd hipotez etymologicznych dotyczących hydronimu *Dvina*, opowiadając się za rosyjską genezą nazwy jeziora *Dvina* w okręgu archangielskim i wywodzi ją od ap. *dvina* o znaczeniu ‘podwójny’ („*Dvina* — nazvanie russkoe”, s. 197–202).

Zeszyt 19 zdominowany został przez teksty onomastów zagranicznych, ale otwiera go artykuł O. V. Smirnova, dotyczący toponimów zachodniej części obwodu kostromskiego i dorzecza Oki. Autor na podstawie danych toponimicznych weryfikuje hipotezę o zachodniej genezie Maryjczyków i ich migracji z obszarów kultury gorodeckiej i diakowskiej („«Marijskaã» gipoteza v issledovanii toponimii Oki i Unži i zapadnye granicy drevnemarijskoj toponimii”, s. 7–44).

Włoski badacz E. Blasco Ferrer, analizując około 1000 mikrotoponimów, stara się ustalić rodowód dialektu paleo-sardyńskiego („Substrata Residue, Linguistic Reconstruction, and Linking: Methodological Premises, and the Case History of Palaeo-Sardinian”, s. 62–82).

Węgierski uczony E. Györfly prezentuje kompetencję onomastyczną mieszkańców małej miejscowości Tépe w zakresie lokalnych toponimów, badając cztery grupy wiekowe (każda zróżnicowana także pod względem płci). Porusza problemy metodologiczne epistemologicznej istoty kompetencji toponimicznej, badań toponimów idiolektałnych i ograniczeń takich socjoonomastycznych studiów („The Toponymic Competence: A Case Study in the Hungarian Settlement Tépe”, s. 83–100).

Niemiecki językoznawca A. Greule przedstawia założenia interdyscyplinarnych studiów zwanych „archeologią onomastyczną”, dzięki którym można odtworzyć językowy obraz przeszłości. Materiałem ilustracyjnym jego koncepcji są toponimy z południowych Niemiec („«Onomastičeskaã archeologiã» (na materiale toponimii Germanii)”, s. 101–113).

Kolejny artykuł dotyczy również toponimii niemieckiej. K. Hengst opisuje hybrydalne niemiecko-słowiańskie nazwy miejscowe ze wschodniej części współczesnych Niemiec („Germano-slavãnskie gibrydnye obrazovaniã v toponimii Vostočnoj Germanii”, s. 114–124).

Inny niemiecki uczony, W. Wenzel, przedstawia założenia metodologiczne atlasu nazwisk dolnołużycznych z okolic Chociebuża, zilustrowane interesującymi mapami („Über den Atlas niedersorbischer Zunamen und das Cottbusareal”, s. 125–140).

Część zawierającą rozprawy zamykają artykuły dwu rosyjskich badaczek poświęcone studiom nad językiem osobniczym. E. A. Berestova prezentuje system przezwisk w idiolekcie użytkownika dialektu rosyjskiego ze środkowej części dorzecza Obu i konfrontuje go z językiem innych użytkowników, wydobywając cechy wspólne i modyfikowane („Sistema prozviš dialektnoj żyzkovoj

ličnosti”, s. 141–155), a E. V. Ivancova przedstawia propozycje idiolektalnego onomastykonu, zawierającego nazwy osobowe, miejscowe i inne, który ma być częścią kompleksowego opracowania leksykograficznego zorientowanego na wielopłaszczyznowe badania nad językiem osobniczym użytkownika gwary („Koncepciâ onomastikona dialektnoj âzykovoï ličnosti: leksikografičeskij projekt”, s. 156–170).

Oba zeszyty, oprócz rozpraw i komunikatów, zawierają działy dotyczące życia naukowego, mieszczące sprawozdania z konferencji, recenzje obcojęzycznych monografii onomastycznych, wykaz i krótkie notki o nowo wydanych książkach oraz zestawienie dysertacji onomastycznych powstałych w Rosji, na Białorusi i Ukrainie.

Numery zamykają biografie onomastów, którzy odeszli: w zeszycie 18 jest to życiorys E. S. Otina wraz z bibliografią prac onomastycznych (s. 236–264), a w zeszycie 19 — S. N. Smolnikova (s. 203–212). Cześć ich pamięci!

Urszula Bijak

Instytut Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk
e-mail: urszula.bijak@ijp-pan.krakow.pl